

درختان مقدس در ایران باستان

۲۱ اسفند ۱۳۹۳ ساعت ۱۷:۲۴

درختان از جمله عناصر اساسی طبیعت به شمار می روند که در طول تاریخ همواره از آنها به عنوان سمبل قدرت و شخصیت یاد شده است. در آئین کهن و فرهنگ دیرپای ایرانیان نیز درخت به عنوان یکی از نماد های ظهور اراده خدای یکتا روی زمین از احترام ویژه ای برخوردار بوده است.

درختان از جمله عناصر اساسی طبیعت به شمار می روند که در طول تاریخ همواره از آنها به عنوان سمبل قدرت و شخصیت یاد شده است. در آئین کهن و فرهنگ دیرپای ایرانیان نیز درخت به عنوان یکی از نماد های ظهور اراده خدای یکتا روی زمین از احترام ویژه ای برخوردار بوده است.

درخت یکی از مظاهری است که خیلی پیش تر از این، بشر به نشان تقدس در برابر آن سر تعظیم فرود آورد و تصور می کرده که در هر درختی خدایی وجود دارد و از این رو درخت را به طور خاص مورد پرستش قرار داده اند. صرف نظر از اینکه این پرستش نوعی وهم و خرافه بوده یا... به هر ترتیب به عنوان یکی از عوامل بازدارنده تخریب جنگل ها مطرح بوده است.

برخی روایات موجود حکایت از این دارد که ایرانیان درختان را تجسم انسان های نیکوکاری می دانستند که پس از مرگ به درخت تبدیل شده اند تا زندگی جاوید پیدا کنند از این رو درختان کهنسال هنوز هم در بسیاری از نقاط ایران مقدس شمرده می شوند و مردم با دخیل بستن به آن، این مهم را نشان می دهند.

اما امروز پس از گذشت هزاران سال تقدس درختان مفهوم واقعی و حقیقی به خود گرفته است و دانش امروزی نیز آن را به اثبات رسانده است.

درخت در اسطوره های مختلف ملل:

افسانه های زیادی در رابطه با درختان در بین ملل مختلف وجود دارد که همگی مضمون واحدی را بیان می کند و اگرچه شکل آنها با هم متفاوت است ولی دارای شباهت های زیادی هستند. در این میان افسانه هایی که مربوط به اعجاز درختان است و به نحوی با انسان ارتباط دارد جایگاه ویژه ای دارد.

اعتقاد به درخت به عنوان نشانه ای از حیات جاویدان از تمدن سومریان به بعد رایج شد. یونانیان معتقد بودند وقتی خدایان می

خواهند به کسی محبت کنند یا خود را به صورت درخت ظاهر می کنند یا او را به شکل درخت تغییر می دهند.

در تمام ادیان باستانی رسم بر این بود تا جهت شکرگزاری از نعماتی که خدایان به آنها ارزانی داشته اند محصول و دسترنج خود را که غالباً انگور، انجیر، انار و زیتون بود با خود به معابد می بردند و پس از انجام مراسم نیایش در پای خدایانی که مظهر درختان و گیاهان بوده اند میان مردم تقسیم می کردند. باقی مانده چنین مراسمی به شکلی تغییر یافته هنوز در بین کلیمی ها مرسوم است. این سنت در بین آرامنه عهد باستان هم وجود داشته است.

این مراسم در طول تاریخ متحول شده و با تغییراتی اندک در حال حاضر به عنوان یکی از اعیاد آرامنه به شمار می آید. به طوری که بعد از نیایش به درگاه خداوند و طلب آمرزش، مراسم تبرک انگور به طرز باشکوهی انجام می شود. در قدیم این مراسم در تاکستان ها صورت می گرفت و مردم معتقد بودند بعد از تبرک انگور باید برای پرندگان هم سهمی در نظر گرفت. به همین دلیل از شاخه های بلند درختان، خوشه های انگور آویزان می کردند تا پرندگان از آن استفاده کنند. زرتشتیان به چنین مراسمی، با همان فلسفه اولیه هنوز هم وفادار هستند و جالب آنکه در بین آنها درخت انار و انگور برتری دارد؛ چون معتقدند انار سمبل تکثیر نسل بشر است. حیات اسرار آمیز درختان، عظمت، دیر زیستی، تجدید حیات، باروری و بسیاری از ویژگی های درختان باعث شده تا درختان نقشی خدای گونه در تصور انسان ها داشته باشند و همین امر غالباً باعث ستایش درختان شده است.

درخت در اسطوره های ایرانی:

بسیاری از مردم بر این باور بوده اند که درختان مقدس، قدرت آن را دارند که گله ها را افزایش دهند، خورشید را به درخشش وادارند، باران را پدید آورند، زنان را بارور کنند و در زایش به آنها یاری رسانند که برخی از این اعتقادات هنوز هم به شکل دخیل بستن در جامعه ایرانی باقی مانده است.

در اسطوره شناسی ایرانیان، احترام به درخت به ویژه درختان کهنسال تا حدی است که زرتشت سپنتامن می گوید: هر کس درخت کهنسالی را قطع کند می میرد. در اوستا آسیب رساندن به درختان، گناه بزرگی محسوب می شود. زرتشت درختکاری و آبادانی زمین را کرداری نیک می دانسته است.

در وندیداد آمده است که: زرتشت از اهورامزدا می پرسد که ای آفریننده جهان، مینوی چه کسی زمین را بیشتر خوشحال می کند و اهورامزدا پاسخ می دهد کسی که بیشترین مقدار کشت کند و بیشترین مقدار درخت بکارد و علوفه سبز تولید کند و زمین را سیراب کند.

گیاهان مقدس:

۳۰ گونه گیاه را به عنوان گیاهان مقدس از گذشته یاد میکنند که از مهم ترین آنها می توان به درخت پرتقال، زیتون، انجیر، انار، بلوط، سرو، سروکوهی، صنوبر، کاج، شمشاد، نرگس، چنار، خرما و سرخدار اشاره کرد.

در مورد درخت پرتقال چنین میگویند: از دوران های بسیار کهن در مشرق زمین " ایران و خاورمیانه " پرتقال به عنوان میوه خورشیدی وجود داشته است و در ادبیات کهن نیز همراه آثار هنری، میوه پرتقال منعکس است. در اروپا بین مسیحیان، درخت پرتقال را مطلوب مریم مقدس همیشه باکره، سمبل پاکی و صداقت و دوستی می پندارند و تازه عروسان پیشانی خود را با گل های این درخت تزئین می نمایند.

درخت انجیر نیز از آن دسته از میوه هایی است که در کتب دینی به فراوانی از آن یاد شده است. مسلمانان آن را میوه بهشتی و مصریان آن را سمبل تولید مثل می دانند.

و بالاخره اعتقاد ایرانیان به درختان بیشتر از آنکه به شکل پرستش خدایان در قالب درخت جلوه گر باشد، از جهت نقشی بوده که درختان در طول تاریخ در زندگی آنها ایفا کرده اند. یکی از درختان مقدس در نزد ایرانیان چنار است. به طوری که در گذشته های دور در کنار چنار های تنومند اماکن زرتشتیان و یا کلیسا بنا می شده است.

از دیگر درختان مقدس در فرهنگ ایرانیان انار، نارون، شمشاد، سرو، زیتون، کاج و خرما است.

درخت انار با چوب سخت و برگ تند رنگ و درختان و گل زیبا که به زبانه ی آتش می ماند و با میوه ی سرخ پوست و دانه های فراوان همانند یاقوت دیرگامی است که توجه ایرانیان را به خود کشیده است. در آتشکده ها چند درخت انار می کاشتند. انار در آئینها و جشنهای ایرانی همچون در سفره ی هفت سین و در سفره ی عقد زرتشتیان رایج بوده است؛ که این انار سفره ی عقد در اتاق حجله توسط عروس و داماد خورده میشود؛ به این امید که به اندازه ی دانه های آن دارای اولاد گردند.

درخت سرو نزد ایرانیان بسیار عزیز بوده است و به خوش قامت ترین افراد نسبت داده می شود و اشعار زیادی درباره آن تاکنون سروده شده است ولی هرگز افکار ماوراءطبیعی و خرافی که در افسانه های اساطیری یونان و روم وجود دارد درباره سرو در بین ایرانیان دیده نشده است.

تقدس درخت سرو تنها مربوط به اعتقادات مهرپرستی است. بنابه آثار به جا مانده و نوشته های تاریخی در کاشمر، سرو مشهوری وجود داشته که زرتشتیان آن را مقدس می شمردند و پای آن محل نیایش بوده و برخی زرتشتیان معتقد بودند که مقبره زرتشت در آنجا بوده است. فردوسی در این باره می گوید: «پیامبر زرتشت یک درخت سرو شگفت که سرشتی مینوی و اندازه ای بسیار بزرگ داشت از ناحیه کاشمر در آتشکده برزین مهر بر زمین نشاند...»

ولی چون ایرانیان همیشه به نیایش و ستایش در پیرامون آن می پرداختند به دستور متوکل عباسی، آن سرو را از ته بریدند تا دیگر یادگاری از دین و آئین ایرانیان به جا نماند. حتی آتشکده ای که در اطراف آن بود ویران کردند که هم اکنون آثارش به جا مانده است.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetarikh.com/news/۳۵۲۴۸/جاستان-ایران-مقدس-درختان/>